

บทที่ 2

ทฤษฎี แนวความคิด และวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้ศึกษาได้ศึกษาแนวความคิด ทฤษฎี จากเอกสารตำรา บทความและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องดังต่อไปนี้

1. แนวความคิดเกี่ยวกับทัศนคติ
 - 1.1 ความหมายของทัศนคติ
 - 1.2 การเกิดทัศนคติ
 - 1.3 องค์ประกอบของทัศนคติ
 - 1.4 คุณลักษณะของทัศนคติ
 - 1.5 การวัดทัศนคติ
 - 1.6 อิทธิพลของสิ่งแวดล้อมที่มีผลต่อการสร้างและพัฒนาทัศนคติ
2. บทความและวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับการจัดทำบัญชีของผู้ประกอบการ
 - 2.1 บทความที่เกี่ยวข้อง
 - 2.2 วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

1. แนวความคิดเกี่ยวกับทัศนคติ

ทัศนคติเป็นเรื่องของความชอบ ไม่ชอบ ความลำเอียง ความคิดเห็น ความรู้สึกเชิงฝังใจของเราต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งมักจะเกิดขึ้นเมื่อเรารับรู้หรือประเมินผู้คน เหตุการณ์ในสังคม เราจะเกิดอารมณ์ความรู้สึกบางอย่างควบคู่ไปกับการรับรู้ นั่น ซึ่งมีผลต่อความคิด และปฏิกิริยาในใจของเรา ดังนั้นทัศนคติจึงเป็นทั้งพฤติกรรมภายนอกที่อาจสังเกตได้ หรือพฤติกรรมภายในที่ไม่อาจสังเกตเห็นได้โดยง่าย แต่มีความโน้มเอียงที่จะเป็นพฤติกรรมภายในมากกว่าพฤติกรรมภายนอก

1.1 ความหมายของทัศนคติ

ทัศนคติบางครั้งก็เรียกว่าเจตคติ (Attitude) มาจากคำว่า "Aptus" ในภาษาละตินมีความหมายแตกต่างกันบ้างดังนี้

เธอร์สโตน (Thurstone) อธิบายว่าทัศนคติเป็นระดับของความมากน้อยของความรู้สึกในด้านบวกและลบที่มีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ซึ่งสามารถบอกความรู้สึกของการเห็นด้วยหรือไม่เห็นด้วย¹

¹ปรีชาพร วงศ์อนุตรโรจน์,จิตวิทยาการศึกษา (กรุงเทพฯ : ศูนย์สื่อเสริมกรุงเทพ,2539), หน้า 207.

มาร์ติน (Martin) กล่าวว่าทัศนคติหมายถึง สภาพความพร้อมของสมองและประสาท การจัดการระบบมวลประสาทการณื อิทธิพลภายนอกหรือภายในที่มีต่อบุคคลในการที่จะตอบสนองต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ต่อสภาวะการณืที่เกี่ยวข้องกับสิ่งนั้น²

โสภา ชนิกุลชัย และ อรทัย ชื่นมณูญย์ กล่าวว่าทัศนคติเป็นระบบที่ต่อเนื่องกัน ซึ่งรวมถึงส่วนของการรับรู้ความรู้สึก และแนวโน้มของปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการกระทำ พฤติกรรม ส่วนของการรับรู้นี้จะประกอบไปด้วยความเชื่อ ความคิดเห็นเกี่ยวกับสิ่งของหรือความคิดเห็นต่าง ๆ และความรู้สึก อาจเกี่ยวกับอารมณ์ซึ่งมีความสัมพันธ์กับความเชื่อและแนวโน้มด้วย³

1.2 การเกิดทัศนคติ

ทัศนคติเกิดจากการเรียนรู้และประสบการณ์ของบุคคล อัลพอร์ท (Allport) เสนอความเห็นว่ทัศนคติเป็นความพร้อมทางจิตใจ ซึ่งเกิดจากประสบการณ์ สภาวะความพร้อมนี้จะเป็นแรงที่กำหนดทิศทางของปฏิกิริยาของบุคคลที่จะมีต่อบุคคล สิ่งของ และสถานการณ์ที่เกี่ยวข้อง ทัศนคติจึงก่อรูปได้ดังนี้⁴

1. เกิดจากการเรียนรู้วัฒนธรรม และขนบธรรมเนียมประเพณีในสังคม
2. การสร้างความรู้สึก เกิดจากประสบการณ์ของตนเอง
3. ประสบการณ์ที่ได้รับมาจากเดิมมีทั้งดีและไม่ดี รุนแรงหรือไม่รุนแรง จะส่งผลถึงทัศนคติต่อสิ่งใหม่ที่คล้ายคลึงกัน เช่น เคยขึ้นรถเมล์แล้วประสบอุบัติเหตุ ก็จะไม่ขึ้นรถเมล์สายนั้น
4. การเลียนแบบบุคคลที่ตนเองให้ความสำคัญ และรับเอาทัศนคตินั้นมาเป็นของตน เช่น ทัศนคติของพ่อแม่ถึงลูก

1.3 องค์ประกอบของทัศนคติ

โดยทั่วไปทัศนคติประกอบด้วยองค์ประกอบ 3 ประการคือ

1. องค์ประกอบด้านความรู้ความเข้าใจ (Cognitive Component) เป็นองค์ประกอบด้านความรู้ความเข้าใจของบุคคลที่มีต่อสิ่งเร้านั้น ๆ เพื่อเป็นเหตุผลที่จะสรุปความและรวมความเชื่อหรือช่วยในการประเมินสิ่งเร้านั้น ๆ
2. องค์ประกอบด้านความรู้สึกหรืออารมณ์ (Affective Component) เป็นองค์ประกอบด้านความรู้สึกหรืออารมณ์ของบุคคลที่มีความสัมพันธ์กับสิ่งเร้า ต่างเป็นผลต่อเนื่องมาจากการที่

² ศักดิ์ สุนทรเสณี , *จิตคดี* (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์รุ่งวัฒนา, 2531), หน้า 1.

³ เรื่องเดียวกัน หน้า 2.

⁴ ปรีชาพร วงศ์อนุตรโรจน์ , *จิตวิทยาการศึกษา* (กรุงเทพฯ : ศูนย์สื่อเสริมกรุงเทพ, 2539), หน้า 207.

บุคคลประเมินผลสิ่งเร้าแล้วว่า พอใจหรือไม่พอใจ ต้องการหรือไม่ต้องการ ดีหรือเลว

องค์ประกอบทั้งสองด้านนี้มีความสัมพันธ์กัน ทักษคติบางอย่างจะประกอบด้วยความรู้ความเข้าใจมาก แต่ประกอบด้วยความรู้สึกทางอารมณ์น้อย แต่ทักษะคติบางอย่างมีลักษณะตรงกันข้าม ตัวอย่างเช่น ทักษคติที่มีต่อการเรียนภาษาอังกฤษมีองค์ประกอบด้านความรู้ความเข้าใจสูง แต่มีองค์ประกอบด้านความรู้สึกหรืออารมณ์ต่ำ ส่วนทักษะคติทางนิยมแฟชั่นเสื้อผ้า จะมีองค์ประกอบทางด้านความรู้ความเข้าใจต่ำ เป็นต้น

3. องค์ประกอบทางพฤติกรรม (Behavioral Component) เป็นองค์ประกอบทางด้านความพร้อม หรือความโน้มน้าวจิตใจ ที่บุคคลจะประพฤติปฏิบัติ หรือตอบสนองต่อสิ่งเร้าทิศทางที่จะสนับสนุนหรือคัดค้าน ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความเชื่อ หรือความรู้สึกที่ได้จากการประเมินผลพฤติกรรมที่คิดจะแสดงออกมา จะสอดคล้องกับความรู้สึกที่มีอยู่ เช่นคนที่มีทักษะคติที่ไม่ดีต่อศาสนาก็จะไม่สนใจเข้าวัดฟังธรรมหรือผู้ที่มีทักษะคติต่อการเรียนดีก็จะมานะพยายามที่จะเรียนให้ดีและเรียนต่อในระดับที่สูงขึ้นไป

ทักษะคติที่บุคคลมีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง หรือบุคคลใดบุคคลหนึ่ง จะต้องประกอบด้วยสามองค์ประกอบนี้เสมอ แต่จะมีปริมาณมากหรือน้อยแตกต่างกันไป โดยปกติ บุคคลมักจะแสดงพฤติกรรมในทิศทางที่สอดคล้องกับทักษะคติที่มีอยู่ แต่ก็ไม่ได้เสมอไปทุกกรณี ในบางครั้งเรามีทักษะคติอย่างหนึ่ง แต่ก็ไม่ได้แสดงพฤติกรรมตามทักษะคติที่มีอยู่ เช่น ทักษคติที่ไม่ดีต่อเพื่อนบางคนจนอยากจะแกล้ง แต่ก็ทำไม่ได้เพราะเป็นสิ่งที่จะถูกตำหนิได้ ดังนั้นการที่เราจะได้ทราบถึงความคิด ความรู้สึก ความเชื่อหรือทักษะคติของบุคคล จึงไม่ใช่สิ่งที่แน่นอนและอาจจะไม่ถูกต้องเสมอไป

1.4 ลักษณะของทักษะคติ

ทักษะคติมีลักษณะที่สำคัญดังนี้

1. ทักษคติเกิดจากประสบการณ์ สิ่งเร้าต่างๆรอบตัว บุคคล การอบรมเลี้ยงดู การเรียนรู้ ขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรม เป็นสิ่งที่ก่อให้เกิดทักษะคติแม้ว่าประสบการณ์ที่เหมือนกันก็จะมีทักษะคติที่แตกต่างกันได้ ด้วยสาเหตุหลายประการ เช่น สติปัญญา อายุ เป็นต้น
2. ทักษคติเป็นการตระเตรียมหรือความพร้อม เป็นการเตรียมความพร้อมภายในจิตใจมากกว่าภายนอกที่จะสังเกตได้ สภาวะความพร้อมที่จะตอบสนองมีลักษณะที่ซับซ้อนของบุคคลที่ชอบหรือไม่ชอบ ขอมรับหรือไม่ขอมรับ และจะเกี่ยวเนื่องกับอารมณ์ด้วย เป็นสิ่งที่อธิบายไม่ถ้อยจะได้และไม่มีเหตุผล
3. ทักษคติมีทิศทางของการประเมิน ทิศทางของการประเมินคือลักษณะของความรู้สึกหรือประเมินว่า ชอบ พอใจ เห็นด้วยก็ถือเป็นทิศทางที่ดี เรียกว่าเป็นทิศทางในทางบวกและถ้าการประเมินออกมาไม่ดี เช่น ไม่ชอบไม่พอใจ ก็มีทิศทางในทางลบ ทักษคติทางลบไม่ได้หมายความว่า

ไม่ควรมีทัศนคตินั้น แต่เป็นเพียงความรู้สึกในทางไม่ดี เช่น ทัศนคติในทางลบต่อการคดโกงต่อการเล่นการพนัน การมีทัศนคติในทางบวกก็ไม่ได้หมายถึงทัศนคติที่ดี และพึงปรารถนา เช่น ทัศนคติทางบวกต่อการโกหก การสูบบุหรี่ เป็นต้น

4. ทัศนคติมีความเข้ม คือมีปริมาณมากน้อยของความรู้สึก ถ้าชอบมากหรือไม่เห็นด้วยอย่างมากก็แสดงว่ามีความเข้มสูง ถ้าไม่ชอบเลยหรือเกลียดที่สุดก็แสดงว่ามีความเข้มสูงไปอีกทางหนึ่ง

5. ทัศนคติมีความคงทน ทัศนคติเป็นสิ่งที่บุคคลยึดมั่นหรือถือมั่นและมีส่วนในการกำหนดพฤติกรรมของคน ๆ นั้น การยึดมั่นต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งทำให้การเปลี่ยนแปลงทัศนคติเกิดขึ้นได้ยาก

6. ทัศนคติมีทั้งพฤติกรรมภายนอก และพฤติกรรมภายใน เป็นสภาวะทางจิตใจซึ่งหากไม่ได้แสดงออก ก็ไม่สามารถรู้ได้ว่าบุคคลนั้น มีทัศนคติอย่างไรต่อเรื่องนั้น ทัศนคติที่เป็นพฤติกรรมภายนอกจะแสดงออกเนื่องจากถูกกระตุ้นและการกระตุ้นนี้ยังมีสาเหตุอื่น ๆ รวมอยู่ด้วย เช่น บุคคลแสดงความไม่ชอบด้วยการดูคำคนอื่น นอกจากไม่ชอบคนนั้นแล้ว อาจเป็นเพราะถูกทำทายนก่อน

7. ทัศนคติจะต้องมีสิ่งเร้าจึงจะมีการตอบสนองขึ้น แต่ก็ไม่จำเป็นว่าทัศนคติที่แสดงจากพฤติกรรมภายใน และพฤติกรรมภายนอกจะตรงกัน เพราะก่อนแสดงออก บุคคลนั้นปรับปรุงให้เหมาะสมกับที่สถานของสังคม แล้วจึงแสดงออกเป็นพฤติกรรมภายนอก

1.5 การวัดทัศนคติ

เนื่องจากทัศนคติค่อนข้างไปทางนามธรรมมากกว่ารูปธรรมเป็นความรู้สึกความเชื่อของบุคคล ซึ่งมีการเปลี่ยนแปลง การวัดทัศนคติจึงไม่สามารถวัดได้โดยตรง แต่วัดได้จากแนวโน้มของบุคคลที่แสดงออกทางภาษา และวัดในรูปของความเห็น การวัดทัศนคติของบุคคลอาจทำได้ดังนี้

1. ใช้วิธีการสังเกต เป็นการสังเกตพฤติกรรมของบุคคล เช่น สังเกตพฤติกรรมของผู้ที่พูดภาษาอังกฤษบ่อย ๆ อ่าน และฟังเทปภาษาอังกฤษเสมอ อาจสรุปได้ว่าบุคคลนั้นมีทัศนคติที่ดีต่อภาษาอังกฤษ

2. ใช้วิธีการสัมภาษณ์ การวัดทัศนคติวิธีนี้เป็นการสัมภาษณ์และการสนทนากัน การสัมภาษณ์และการสนทนาก็ดี ย่อมจะช่วยให้มองเห็นทัศนคติของผู้ถูกสัมภาษณ์หรือคู่สนทนาได้

3. ใช้วิธีให้ตอบแบบสอบถาม การวัดทัศนคตินอกจากใช้วิธีการสังเกตแล้ว อาจใช้วิธีให้ตอบแบบสอบถาม ซึ่งมีอยู่ด้วยกันหลายแบบ เช่น แบบของเธอร์สโตน แบบของกัทแมน

แบบวัดหรือเครื่องมือที่นักจิตวิทยานิยมใช้กันมักอยู่ในรูปของแบบสอบถาม หรือแบบสำรวจที่เรียกว่าแบบวัดทางทัศนคติ

ในการวัดนั้นควรมีข้อตกลงเบื้องต้นดังนี้

1. การศึกษาทัศนคติ เป็นการศึกษาความคิดเห็น ความรู้สึกของบุคคลที่มีลักษณะคงเส้นคงวา หรืออย่างน้อยก็เป็นความคิดเห็นหรือความรู้สึกที่จะไม่เปลี่ยนแปลงในช่วงเวลาหนึ่ง
2. ทัศนคติเป็นสิ่งที่ไม่สามารถวัดได้หรือสังเกตได้โดยตรง การวัดทัศนคติจึงเป็นการวัดทางอ้อม จากแนวโน้มที่บุคคลแสดงออกหรือพฤติกรรมที่มีแบบแผนคงที่
3. การศึกษาทัศนคติของบุคคล มิใช่แต่เป็นการศึกษาทิศทางทัศนคติของบุคคลเท่านั้น แต่ต้องศึกษาถึงระดับความมากน้อยหรือความเข้มข้นของทัศนคตินั้นด้วย

1.6 อิทธิพลของสิ่งแวดล้อมที่มีต่อการสร้างและพัฒนาทัศนคติ

ทัศนคติเกิดจากการเรียนรู้และการได้รับประสบการณ์ของบุคคลในช่วงชีวิตของเด็กจนถึงวัยผู้ใหญ่ตอนต้น (12-30 ปี) บุคคลจะได้รับการปลูกฝังทัศนคติจากสิ่งแวดล้อม ดังต่อไปนี้

1. บิดามารดา โดยปกติบิดามารดามักจะถ่ายทอดความรู้สึกนึกคิด สิ่งที่ชอบและไม่ชอบให้แก่บุตร เช่น บิดามารดาผู้ที่ชอบความสะอาดก็จะพรีาสอนและฝึกหัดให้บุตรของตนเป็นบุคคลที่ชอบความสะอาดด้วย

2. ครูอาจารย์ ครูอาจารย์มีหน้าที่ในการอบรมสั่งสอนและดูแลให้นักเรียนเป็นคนดีและมีความรู้ ดังนั้นครูอาจารย์จะอบรม สั่งสอน และถ่ายทอดความรู้ ความคิด ความเชื่อและความรู้สึกต่าง ๆ ให้แก่เด็ก จึงมีศิษย์จำนวนไม่น้อยที่มีทัศนคติทำนองเดียวกับครู เช่น ครูที่ชอบความเป็นระเบียบเรียบร้อย จะมีอิทธิพลในการปลูกฝังให้นักเรียนเป็นเด็กที่มีวินัยขึ้น

3. เพื่อน เพื่อนมีอิทธิพลต่อการเสริมสร้างทัศนคติของบุคคลได้มาก ยิ่งเป็นกลุ่มเพื่อนยิ่งมีอิทธิพลเป็นเงาตามตัว เพื่อน ๆ จะปลูกฝังทัศนคติแก่สมาชิกในกลุ่มนั้น ๆ เช่น นักเรียนที่หวังความก้าวหน้าในการเรียน จะใช้เวลาว่างไปเรียนพิเศษในสถาบันต่าง ๆ ได้แก่ ศูนย์เคมี ศูนย์ฟิสิกส์ และศูนย์ภาษา ในขณะที่เดียวกันก็จะชักชวนเพื่อน ๆ ไปเรียนด้วย นับว่าเป็นการสร้างทัศนคติโดยอิทธิพลของเพื่อนให้แก่เพื่อน ๆ

4. สื่อมวลชน สื่อมวลชนได้แก่ วิทยุ โทรทัศน์ และหนังสือพิมพ์ บรรดาสื่อมวลชนดังกล่าวจะมีส่วนสำคัญในการปลูกฝังทัศนคติแก่เด็กและผู้ใหญ่ได้อย่างมาก โดยเฉพาะรายการจากโทรทัศน์มีความสำคัญอย่างยิ่งในการปลูกฝังทัศนคติ ทำให้เด็กและผู้ใหญ่มีความรู้สึกนึกคิด ความเชื่อ และความเข้าใจที่สอดคล้องกับรายการที่เสนอมาเป็นส่วนใหญ่ เช่น เด็กที่ชมรายการโทรทัศน์ที่มีผู้แสดงเหาะได้ เด็กก็คิดว่าตัวเองอาจจะเหาะได้เหมือนอย่างในโทรทัศน์ เมื่อไปที่โรงเรียนก็ทดลองเหาะปรากฏว่าร่างของเด็กได้พุ่งชนกระจกแตก เกือบจะเป็นอันตรายถึงชีวิต

5. สถาบันศาสนา สถาบันศาสนามีอิทธิพลต่อความรู้สึกนึกคิดและวิถีชีวิตของบุคคลเป็นอันมาก ผู้ที่นับถือศาสนาพุทธก็ดี ศาสนาคริสต์ก็ดี และศาสนาอิสลามก็ดี ต่างได้รับการเสริม

สร้างทัศนคติไม่มากนักน้อย โดยเฉพาะพระธรรม คัมภีร์ไบเบิล และคัมภีร์อัลกุรอาน ได้ปลูกฝังความเชื่อและความรู้สึกนึกคิดไว้เป็นอันมาก เช่นพุทธศาสนิกชนมีการทำบุญกรวดน้ำไปให้แก่บรรพบุรุษและญาติมิตรที่ล่วงลับไปแล้ว และมีความเชื่อว่าทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว

6. วิทยาการต่าง ๆ ได้แก่ความรู้ในนวัตกรรม และเทคโนโลยีที่อาจจะออกมาในรูปแบบหนังสือ ตำรา สิ่งพิมพ์ เทป วีดีโอ และวัตถุจริง สิ่งเหล่านี้จะมีอิทธิพลต่อการสร้างทัศนคติให้แก่บุคคล เช่น สังคมไทยในอดีต บุชาและเคารพนับถือครู นักเรียนและนักศึกษาจะต้องเข้าพิธีไหว้ครูเป็นประจำทุกปี

2. บทความและวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับการจัดทำบัญชีของผู้ประกอบการ

จากการศึกษาบทความ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับการจัดทำบัญชีพบประเด็นที่น่าสนใจดังต่อไปนี้

2.1 บทความที่เกี่ยวข้องกับการจัดทำบัญชีของผู้ประกอบการ

ประโยชน์ของข้อมูลทางบัญชี

ข้อมูลทางการบัญชีเป็นข้อมูลภายในกิจการที่ช่วยให้ผู้ประกอบการดำเนินงานไปได้ด้วยดี ข้อมูลทางบัญชีอย่างง่าย ๆ ที่ผู้ประกอบการขนาดกลางและขนาดย่อมได้ใช้ประโยชน์คือ รายงานทางการเงินที่ประกอบด้วย งบการเงิน และข้อมูลอื่น ๆ ทางการเงิน งบการเงินจัดทำขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ข้อมูลเกี่ยวกับฐานะการเงิน ผลการดำเนินงาน ตลอดจนการเปลี่ยนแปลงฐานะการเงินของกิจการ ซึ่งเป็นประโยชน์ต่อผู้ประกอบการในการตัดสินใจเชิงเศรษฐกิจ โดยทั่วไปธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อม มักปีบัญชีปีละครั้ง เพื่อนำส่งงบการเงินต่อกรมทะเบียนการค้าและขึ้นเสียภาษีอากร ผู้ประกอบการขนาดกลางและขนาดย่อมส่วนใหญ่มักจ้างสำนักงานรับทำบัญชีและหาผู้สอบบัญชีให้ ผู้ประกอบการที่เห็นความสำคัญของข้อมูลทางบัญชีควรติดตามการจัดทำรายงานทางการเงินเพื่อนำมาใช้ประโยชน์ในการดำเนินงานผู้ประกอบการควรใช้ประโยชน์จากงบการเงินดังนี้

งบดุล หมายถึง งบที่แสดงฐานะการเงินของกิจการ ณ วันใด วันหนึ่ง ผู้ประกอบการสามารถทราบฐานะการเงินของกิจการจากงบดุลโดยวิเคราะห์รายการในงบดุล เช่น วิเคราะห์ส่วนประกอบของสินทรัพย์ หนี้สิน และส่วนของผู้ถือหุ้น ณ วันใดวันหนึ่ง รายการในงบการเงินที่ผู้ประกอบการควรให้ความสนใจ ได้แก่

เงินสด เป็นสินทรัพย์ที่มีสภาพคล่องที่สุด ผู้ประกอบการควรแยกเงินสดส่วนตัวออกจากเงินสดของกิจการอย่างเด็ดขาด ในกรณีที่ผู้ประกอบการยืมเงินจากกิจการควรบันทึกเป็นลูกหนี้เงินยืม ในกรณีที่กิจการมีเงินฝากธนาคาร ควรจัดทำงบประมาณขอเงินฝากธนาคารกับยอดเงินฝากตามบัญชีเพื่อให้แน่ใจว่ารายการที่เกี่ยวข้องได้นำมาบันทึกบัญชีโดยครบถ้วน

เงินเบิกเกินบัญชีธนาคารและเงินกู้ยืม เป็นแหล่งเงินทุนของกิจการแหล่งหนึ่ง กิจการไม่ควรหักกลบรายการที่เป็นเงินฝากธนาคารกับเงินเบิกเกินบัญชีธนาคาร เนื่องจากลักษณะของรายการแตกต่างกัน กล่าวคือเงินฝากธนาคารเป็นสินทรัพย์ของกิจการ ในขณะที่เงินเบิกเกินบัญชีของกิจการเป็นหนี้สินของกิจการ ผู้ประกอบการต้องพิจารณาว่าจะจัดหาแหล่งเงินทุนมาจากแหล่งใดโดยมีต้นทุนของเงินทุนต่ำที่สุด ทั้งนี้เพื่อให้ผลประโยชน์ของกิจการมีกำไร

ลูกหนี้การค้า กิจการควรจัดทำรายละเอียดของลูกหนี้การค้า เพื่อประโยชน์ในการติดตามการรับชำระหนี้ ตลอดจนการจัดทำงบวิเคราะห์อายุหนี้ ผู้ประกอบการต้องพยายามติดตามการชำระหนี้ไม่ให้ลูกหนี้ค้างนานเพื่อให้กิจการมีเงินทุนหมุนเวียนในการดำเนินงาน

เจ้าหนี้การค้า ถือเป็นแหล่งเงินทุนอีกแหล่งหนึ่งเนื่องจากหน้าที่กิจการต้องจ่ายค่าซื้อสินค้าทันทีที่กลับได้สินค้าไปผลิตหรือขายก่อน โดยยังไม่ต้องจ่ายเงินสด กิจการควรพิจารณาระยะเวลาการให้เครดิตลูกหนี้ให้สัมพันธ์กับระยะเวลาที่ได้รับเครดิตจากเจ้าหนี้ ทั้งนี้เพื่อประโยชน์ในการหมุนเงิน กิจการควรจัดทำรายละเอียดของเจ้าหนี้การค้า และวันครบกำหนดชำระด้วย เพื่อประโยชน์การควบคุม

สินค้าคงเหลือ กิจการต้องจัดทำบัญชีคุมสินค้าคงเหลือ และต้องคอยดูแลไม่ให้มีสินค้าคงเหลือมากเกินไป เนื่องจากจะทำให้เกิดภาระค่าใช้จ่ายมากขึ้น ขณะเดียวกันกิจการต้องไม่ให้สินค้าขาดมือ นอกจากนี้การตรวจนับสินค้าคงเหลือเพื่อเปรียบเทียบปริมาณที่มีอยู่จริงกับยอดตามบัญชีนับเป็นมาตรการในการควบคุมที่สำคัญอย่างหนึ่ง

ที่ดินอาคารและอุปกรณ์ กิจการควรทำทะเบียนคุมสินทรัพย์ถาวร และมีมาตรการที่ทำให้แน่ใจว่าสินทรัพย์ดังกล่าวอยู่ครบ ในทางบัญชีกิจการจะคิดค่าเสื่อมราคาของสินทรัพย์ถาวรเป็นค่าใช้จ่ายตามระยะเวลาโดยประมาณการอายุการใช้ประโยชน์ของสินทรัพย์

ส่วนของเจ้าของ ซึ่งประกอบด้วยทุนเรือนหุ้น ถ้าไรสะสมที่กิจการทำมาหาได้ ทุนจดทะเบียนในงบดุล ควรแสดงยอดที่แท้จริงตามที่ได้จดทะเบียนกับกระทรวงพาณิชย์

งบกำไรขาดทุน หมายถึงงบแสดงผลการดำเนินงานของกิจการสำหรับงวดเวลาหนึ่งเพื่อสรุปให้เห็นว่า เมื่อเปรียบเทียบรายได้และค่าใช้จ่ายสำหรับงวดเวลานั้นแล้ว กิจการมีกำไรหรือขาดทุนสุทธิเท่าไร ผู้ประกอบการสามารถใช้งบกำไรขาดทุนในการวิเคราะห์ต้นทุน ตลอดจนพิจารณาว่าจะลดหรือเพิ่มค่าใช้จ่ายรายการใด หรือจะเน้นการขายสินค้าประเภทใด

งบกระแสเงินสดหรือบัญชีรับจ่ายเงินสด แสดงถึงการได้มาและใช้ไปของเงินสด ซึ่งเป็นเรื่องที่สำคัญมากในการบริหารเงินทุนหมุนเวียนของกิจการ ทั้งนี้เพื่อให้ผู้ประกอบการทราบถึงเงินสดที่กิจการมีอยู่เพื่อประโยชน์ในการวางแผนเงินสด

ดังนั้นการมีระบบการควบคุมและระบบบัญชีที่ดีจะช่วยให้ธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อมดำเนินไปได้ด้วยดี ระบบการควบคุมช่วยให้เงินทองไม่รั่วไหล และการปฏิบัติงานมีประสิทธิภาพ ผลนอกจากนี้ระบบที่ดีช่วยให้กิจการสามารถประเมินฐานะและผลการดำเนินงานของกิจการได้ ซึ่งจะส่งผลต่อการกำหนดกลยุทธ์ต่างๆ ในการแข่งขันให้ประสบความสำเร็จ นอกจากนี้การให้กู้ยืมเงินของธนาคารจะขอคอบการเงินเพื่อวิเคราะห์การบริหารการเงินของกิจการ กิจการคงหลีกเลี่ยงไม่ได้ที่จะต้องให้ความสำคัญของระบบบัญชี และระบบการควบคุมมากขึ้น

การควบคุมทางบัญชีที่สำคัญของธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อม

การควบคุมทางการบัญชีเป็นระบบวิธีหรือกระบวนการปฏิบัติงานที่กำหนดขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ผู้ประกอบการและพนักงานระดับปฏิบัติเกิดความมั่นใจตามสมควรว่าการปฏิบัติงานจะบรรลุวัตถุประสงค์ เช่น รายงานทางการเงินมีความถูกต้องเชื่อถือได้ การดำเนินงานมีประสิทธิภาพ เป็นต้น แนวคิดพื้นฐานของการควบคุมทางการบัญชีดังกล่าว ทำให้เกิดลักษณะพื้นฐานในการควบคุมดังนี้

1. การมอบหมายหน้าที่ให้บุคลากรแต่ละคน ควรเป็นอิสระต่อกันและต้องให้พนักงานเข้าใจในภาระหน้าที่ความรับผิดชอบ กิจการจำเป็นต้องจัดให้มีการแบ่งแยกหน้าที่ลักษณะงานที่สำคัญบางอย่างเพื่อประโยชน์การควบคุม
2. รายงานหรือเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นต้องได้รับการอนุมัติจากผู้บริหาร ผู้บริหารควรสอบทานและอนุมัติรายการต่างๆ ก่อนที่จะดำเนินการต่อไป การอนุมัติถือเป็นการควบคุมภายในที่สำคัญอย่างหนึ่ง เช่น การอนุมัติการจ่ายเงิน การสั่งซื้อสินค้า การจำหน่ายสินทรัพย์ เป็นต้น
3. กิจการสามารถจดบันทึกรายการโดยใช้แบบฟอร์มทางการบัญชีอย่างง่ายๆ เพื่อให้แน่ใจว่ากิจการได้บันทึกรายการอย่างถูกต้องทั้งจำนวน และประเภทรายการ เช่น ทะเบียนคุมสินทรัพย์ ทะเบียนคุมเช็ค ใบสำคัญจ่าย ใบสำคัญรับ หรือใบอนุมัติรายการต่าง ๆ เป็นต้น
4. ผู้บริหารต้องจัดให้มีการตรวจนับสินทรัพย์ที่มีอยู่ในกิจการแล้วเปรียบเทียบกับยอดที่บันทึกไว้ในสมุดบัญชี เช่น การตรวจนับสินค้า เงินสด และสินทรัพย์ถาวร เป็นต้น การเปรียบเทียบดังกล่าวช่วยให้ทราบว่าข้อมูลที่ปรากฏในสมุดบัญชีแสดงถึงรายการที่มีอยู่จริง กรณีมีผลแตกต่างควรตระหนักว่ามีสิ่งผิดปกติเกิดขึ้นหรือไม่ และหาทางแก้ไขต่อไป
5. การนำโปรแกรมบัญชีสำเร็จรูปมาใช้จัดทำบัญชี ผู้บริหารสามารถนำโปรแกรมสำเร็จรูปที่ไม่ซับซ้อนมาช่วยในการบันทึกบัญชี จัดทำงบการเงินและรายงานเพื่อการบริหารได้อย่างทันเวลา

การควบคุมทางการบัญชีที่สำคัญสำหรับธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อมได้แก่

1. การวางแผนและควบคุมการขาย ผู้ประกอบการอาจประสบปัญหาต่างๆหลายประการและปัญหาด้านการขายเป็นปัญหาที่สำคัญอย่างหนึ่ง เนื่องจากอาจประสบปัญหาที่ไม่สามารถควบคุมได้ ผู้ประกอบการหลายคนพยายามที่จะขายสินค้าให้ได้มากที่สุดโดยไม่คำนึงถึงปัจจัยอื่น ซึ่งในความเป็นจริงการขายสินค้าได้มากอาจไม่ทำให้กิจการได้กำไรสูงสุดเสมอไป การควบคุมทางการบัญชี เช่น การวิเคราะห์การขาย และวิเคราะห์ต้นทุน จะช่วยผู้ประกอบการในการวางแผนและควบคุมการขายได้ นอกจากนี้รายงานทางการเงินที่เกี่ยวข้องกับการขายยังสามารถให้ข้อมูลเพื่อช่วยในการวางแผนและตัดสินใจ ตัวอย่างของรายงานดังกล่าวได้แก่

งบประมาณการขาย อาจทำโดยแยกเป็นเขตขาย ประเภทสินค้า ประเภทลูกค้า ผู้ประกอบการควรเปรียบเทียบยอดขายที่เกิดขึ้นจริงกับ งบประมาณและต้องพยายามหาสาเหตุเพื่อแก้ไข

งบกำไรขาดทุน เป็นรายเดือนหรือรายงวดเช่น งบกำไรขาดทุนตามเขตขาย ตามประเภทลูกค้า ตามประเภทสินค้าและบริการ เป็นต้น ผู้ประกอบการสามารถใช้งบกำไรขาดทุนในการปรับปรุงประสิทธิภาพการขายว่า เขตขายใดหรือกลุ่มลูกค้ารายใดจะต้องใช้ความพยายามมากเป็นพิเศษ ข้อมูลในงบกำไรขาดทุนช่วยให้ฝ่ายบริหารสามารถวิเคราะห์ต้นทุนซึ่งจะเป็นประโยชน์ในการตั้งราคาขาย ตลอดจนช่วยพิจารณาว่าการขายสินค้า หรือค่าใช้จ่ายรายการใดควรเพิ่มหรือลด รายงานการวิเคราะห์การขายในอดีต ทั้งในรูปของปริมาณ และราคา เพื่อให้ทราบถึงจุดอ่อน แนวโน้ม และข้อควรปรับปรุง

2. การวางแผนและการควบคุมต้นทุน ผู้ประกอบการสามารถใช้ข้อมูลทางบัญชีต้นทุนเพื่อการวิเคราะห์ ควบคุมต้นทุนและกำหนดราคาขาย การควบคุมปัจจัยหลักของต้นทุน ได้แก่ การวางแผนและควบคุมวัตถุดิบจะช่วยให้กิจการไม่ลงทุนในสินค้าคงเหลือมากเกินไป ในขณะที่เดียวกันยังช่วยป้องกันวัตถุดิบขาดมือด้วย ซึ่งสรุปนโยบายที่สำคัญดังนี้

1. การวางแผนเกี่ยวกับปริมาณการสั่งซื้อ เป็นการวางแผนเพื่อให้กิจการมีวัตถุดิบเพียงพอในการผลิต และมีวัตถุดิบสำรองไว้บางส่วนเพื่อมิให้กิจการหยุดชะงัก และจะกำหนดปริมาณการสั่งซื้อที่ประหยัดที่สุด ซึ่งเป็นปริมาณการสั่งซื้อที่ทำให้ต้นทุนรวมเกี่ยวกับการจัดการวัตถุดิบต่ำสุด ซึ่งรวมถึงต้นทุนในการเก็บรักษา และต้นทุนในการสั่งซื้อวัตถุดิบ

2. การวางแผนควบคุมค่าแรง ผู้บริหารสามารถใช้รายงานการปฏิบัติงานช่วยควบคุมค่าแรง เช่น รายงานการทำงานล่วงเวลา ซึ่งแสดงข้อมูลจำนวนชั่วโมง และจำนวนเงิน รายงานการหมุนเวียนของพนักงาน ซึ่งแสดงข้อมูลเกี่ยวกับพนักงานที่ออกจากงาน เป็นต้น

3. การวางแผนและการควบคุมค่าใช้จ่ายการผลิต ค่าใช้จ่ายในการผลิตประกอบด้วย ค่าใช้จ่ายหลายประเภท เช่น ค่าพลังงาน ค่าบำรุงรักษา ค่าแรงงานทางอ้อม เป็นต้น กิจการมีวิธีการควบคุมค่าใช้จ่ายการผลิต เช่นเดียวกับค่าใช้จ่ายอื่นๆ เช่นการจัดทำรายงานวิเคราะห์ค่าใช้จ่ายในการผลิตของงวดนี้เปรียบเทียบกับงวดก่อน และงบประมาณ รวมทั้งหาสาเหตุเพื่อแก้ไขปรับปรุงกรณีที่มีผลแตกต่างที่สำคัญ

การควบคุมการจ่ายเงินได้แก่

1. การสั่งจ่ายทุกครั้งควรมีใบสำคัญจ่ายและเอกสารประกอบการจ่ายเงิน
2. การสั่งจ่ายทุกครั้งมีการอนุมัติโดยผู้มีอำนาจ
3. เช็คและใบสำคัญสั่งจ่ายทุกใบมีการพิมพ์เลขที่ไว้ล่วงหน้า
4. เช็คที่ผู้มีอำนาจเซ็นสั่งจ่ายแล้วควรมีการควบคุมไว้เป็นอย่างดี เช่น จัดทำทะเบียนคุม เป็นต้น
5. ใบสำคัญที่จ่ายเงินแล้วควรเก็บเข้าแฟ้ม และประทับตรา "จ่ายเงินแล้ว" บนใบสำคัญจ่าย และเอกสารประกอบการจ่าย
6. เช็คที่เสียหรือที่ไม่ได้ใช้ควรมีการประทับตรา "ยกเลิก" และเก็บไว้ในเล่มเป็นหลักฐาน
7. ไม่ควรสั่งจ่ายเช็คเงินสด
8. มีการจัดทำทะเบียนคุมเช็ค ในกรณีที่มีการจ่ายเช็คลงวันที่ล่วงหน้า เพื่อจะได้ทราบว่าเช็คเหล่านั้นถึงกำหนดจ่ายเมื่อใด และจะได้วางแผนให้ยอดเงินในธนาคารมีพอจ่ายได้
9. มีการจัดทำงบกระทบยอดเงินฝากธนาคารเพื่อเปรียบเทียบยอดธนาคารที่ลงบัญชีไว้กับใบแจ้งยอดจากธนาคารอย่างสม่ำเสมอ

การควบคุมการซื้อสินค้า และเจ้าหนี้ ได้แก่

1. มีเกณฑ์ในการพิจารณาคัดเลือกผู้ขายสินค้าที่ดีที่สุดในเรื่องราคา คุณภาพ และสามารถในการส่งสินค้า
2. การสั่งซื้อสินค้าทุกครั้งต้องมีการอนุมัติโดยผู้มีอำนาจ
3. มีการสอบยันการรับสินค้ากับใบส่งสินค้า พร้อมทั้งตรวจรับปริมาณสินค้าและตรวจคุณภาพ
4. มีการสอบทานและติดตามรายการสั่งซื้อที่ไม่ตรงกับใบส่งสินค้า
5. มีการกระทบยอดระหว่างบัญชีแยกประเภทเจ้าหนี้กับรายละเอียดเจ้าหนี้อย่างสม่ำเสมอ

การควบคุมสินค้าคงเหลือ ได้แก่

1. มีการจัดทำใบเบิกสินค้าทุกครั้งเมื่อมีการเบิกสินค้า
2. ใบเบิกสินค้ามีการพิมพ์เลขที่ไว้ล่วงหน้า
3. มีการจัดเก็บสินค้าในลักษณะที่เหมาะสม โดยสามารถระบุประเภท และปริมาณสินค้าได้
4. มีการบันทึกปริมาณสินค้า
5. มีการกำหนดนโยบายการตรวจนับสินค้าอยู่เป็นประจำ และสม่ำเสมอ
6. มีการเปรียบเทียบยอดที่ได้จากการนับสินค้ากับยอดตามบัญชี
7. มีการตรวจสอบ แก้ไขผลแตกต่างระหว่างยอดสินค้าที่ตรวจนับได้ กับยอดตามบัญชี และบันทึกลงในบัญชีคุมสินค้า
8. มีการแสดงยอดสินค้าที่เคลื่อนไหวซ้ำ

การควบคุมสินทรัพย์ถาวร ได้แก่

1. มีการอนุมัติการซื้อสินทรัพย์ถาวร
2. มีการอนุมัติรายการขาย และการจำหน่ายสินทรัพย์ถาวร
3. มีทะเบียนสินทรัพย์ถาวรซึ่งมีรายละเอียดเกี่ยวกับ ราคาทุน วันที่ได้มา ค่าเสื่อมราคา และสถานที่ตั้งของสินทรัพย์ แต่ละรายการ
4. มีการกระทบยอดจากทะเบียนสินทรัพย์กับยอดตามบัญชีแยกประเภทอย่างสม่ำเสมอ
5. มีระเบียบปฏิบัติในการตรวจนับสินทรัพย์
6. มีการเก็บรักษาเอกสารแสดงสิทธิ์ เช่น โฉนดที่ดิน ไว้ในที่ปลอดภัย เป็นต้น⁵

ผู้ประกอบการกับกฎหมายบัญชี

กฎหมายบัญชี คือ พระราชบัญญัติการบัญชี พ.ศ. 2543 มีสาระสำคัญที่เกี่ยวข้องกับผู้ประกอบการคือ หน้าที่ของผู้จัดทำบัญชี กฎหมายฉบับนี้กำหนดให้นิติบุคคลที่จดทะเบียน รวมทั้งกิจการร่วมค้าตามประมวลรัษฎากรเป็นผู้มีหน้าที่จัดทำบัญชี และได้ระบุลงไปยังชัดเจนให้ผู้บริหาร หรือเจ้าของในฐานะกรรมการผู้จัดการ หุ่นส่วนผู้จัดการ ผู้แทนนิติบุคคล หรือบุคคลใด ซึ่งรับผิดชอบในการดำเนินการของนิติบุคคลในการเขียนผู้จัดทำบัญชี และยื่นงบการเงินต่อทางราชการด้วย ดังนั้นหากมีการกระทำผิดต่อกฎหมายบัญชี มิใช่เพียงแต่นิติบุคคลนั้น ๆ จะต้องรับผิดชอบตาม

⁵ศิลปพร ศรีจันทร์เพชร, "ระบบบัญชีที่ช่วย SMEs อย่างไร ",บริหารธุรกิจ มท. ,(เมษายน-มิถุนายน 2543) :23-30.

นัยแห่งกฎหมายเท่านั้น แต่กฎหมายยังกำหนดให้ผู้บริหาร หรือเจ้าของกิจการดังกล่าว จะต้องรับโทษตามความผิดนั้นด้วยโดยมีโทษตั้งแต่ปรับจนถึงจำคุก ยกเว้นจะพิสูจน์ได้ว่าบุคคลเหล่านั้นไม่มีส่วนร่วมในการกระทำความผิด หรือไม่ยินยอมให้มีการกระทำความผิด

สาระสำคัญของหน้าที่ผู้จัดทำบัญชีที่กฎหมายกำหนดไว้สรุปได้ดังนี้

1. ผู้จัดทำบัญชีจะต้องทำบัญชี โดยมีรายละเอียด หลักเกณฑ์ และวิธีการตามที่กฎหมายกำหนด
2. ผู้จัดทำบัญชีต้องมีหน้าที่ส่งมอบเอกสารที่ใช้ประกอบการลงบัญชี และเอกสารที่เกี่ยวข้องให้ผู้ทำบัญชีอย่างถูกต้องและครบถ้วน เพื่อให้บัญชีที่จัดทำแสดงผลการดำเนินงาน ฐานะการเงิน หรือการเปลี่ยนแปลงฐานะการเงินที่เป็นอยู่ ตามความเป็นจริงและตามมาตรฐานการบัญชี
3. ผู้จัดทำบัญชีต้องจัดให้มีผู้ทำบัญชีซึ่งมีคุณสมบัติตามที่กฎหมายกำหนด
4. ผู้จัดทำบัญชีต้องมีหน้าที่ควบคุมดูแลให้การจัดทำบัญชีตรงกับความเป็นจริง และถูกต้อง

เมื่อพิจารณาจากหน้าที่ของผู้จัดทำบัญชีจะเห็นว่าหน้าที่สำคัญประการหนึ่งคือการจัดให้มีผู้ทำบัญชีที่มีคุณสมบัติครบตามกฎหมาย ผู้ทำบัญชีคือผู้รับผิดชอบในการทำบัญชีของผู้มีหน้าที่จัดทำบัญชีไม่ว่าจะเป็นลูกจ้างของผู้มีหน้าที่จัดทำบัญชี หรือไม่ก็ตาม โดยมีหน้าที่ทำบัญชีเพื่อให้มีการแสดงผลการดำเนินงานฐานะการเงิน และการเปลี่ยนแปลงฐานะการเงินของผู้มีหน้าที่จัดทำบัญชีที่เป็นอยู่ตามความเป็นจริงและมาตรฐานบัญชี ซึ่งเป็นการกำหนดหน้าที่และความรับผิดชอบโดยตรงของผู้จัดทำบัญชีและผู้ทำบัญชี โดยผู้จัดทำบัญชีก็คือผู้บริหารต้องมีหน้าที่จัดหาผู้ทำบัญชีและจัดเอกสารหลักฐานที่ใช้ประกอบการลงบัญชีและเอกสารที่เกี่ยวข้องอย่างถูกต้องครบถ้วนให้ผู้ทำบัญชีและผู้ทำบัญชีเมื่อได้รับเอกสารที่ถูกต้องก็ต้องทำบัญชีให้ถูกต้องเช่นกัน ซึ่งหากไม่ปฏิบัติตามผู้ทำบัญชีก็ต้องได้รับโทษเช่นเดียวกับผู้บริหาร

นอกจากนี้กฎหมายยังกำหนดให้ผู้ทำบัญชีจะต้องมีคุณสมบัติและเงื่อนไขของการเป็นผู้ทำบัญชีตามที่อธิบดีประกาศกำหนด ซึ่งกำหนดตามขนาดของธุรกิจคือ ผู้มีความรู้ทางบัญชีระดับปริญญาตรีสามารถทำบัญชีให้กับบริษัทได้ทุกขนาดธุรกิจ แต่ผู้มีความรู้ระดับปวส.จะทำบัญชีได้เฉพาะบริษัท หรือห้างหุ้นส่วนที่มีทุนที่ชำระแล้วไม่เกิน 5 ล้านบาท รายได้รวม และสินทรัพย์รวมไม่เกิน 30 ล้านบาท ดังนั้นผู้บริหารจึงต้องระมัดระวังในการคัดเลือกผู้ทำบัญชีให้มีคุณสมบัติตามที่กฎหมายกำหนดโดยผู้บริหารสามารถไว้วางใจให้ทำหน้าที่ของผู้ทำบัญชีได้อย่างถูกต้อง ไม่สร้างความเสียหายให้แก่ผู้บริหาร

2.2 วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

พรสวรรค์ รุ่งเจริญกิจกุลได้เขียนบทความในวารสารการเงินและการธนาคารว่า เจ้าของกิจการขนาดกลางและขนาดย่อมส่วนใหญ่ มุ่งเน้นการบริหารด้านการตลาด การขาย และการผลิตเป็นหลัก ส่วนด้านการเงินเพียงได้ถือเงินสด ควบคุมรายรับรายจ่ายเงินด้วยตัวเอง เช่นเช็คแต่เพียงผู้เดียว ก็รู้สึกว่าได้บริหารการเงินอย่างใกล้ชิดและรัดกุมดีแล้ว จึงทำให้ธุรกิจมีลักษณะการบริหารที่เป็นปัญหามิดังนี้

1. ขาดระบบการควบคุมทางการเงินที่ดี ผู้ประกอบการมักจะมองข้ามการบริหารที่เป็นระบบนี้ ทำให้ไม่มีมาตรการควบคุมการดำเนินงานธุรกิจ และมีความไม่แน่นอนในการบรรลุเป้าหมายทางธุรกิจค่อนข้างสูง โดยเฉพาะในด้านประสิทธิภาพการดำเนินงานจะด้อยกว่าที่ควรจะเป็น
2. การจัดทำบัญชีไม่ถูกต้อง ผู้ประกอบการไม่สนใจหรือ ไม่พยายามที่จะจัดทำบัญชีอย่างถูกต้อง เพื่อจะได้นำข้อมูลไปใช้ในการบริหาร แต่พุ่งเป้าหมายไปที่การทำบัญชีให้มีกำไรน้อยที่สุด จะได้เสียภาษีน้อยที่สุดเป็นหลัก และไม่ได้ดำเนินการวางแผนภาษีอย่างถูกต้องแต่เป็นการหลีกเลี่ยงภาษีโดยตรง ซึ่งถ้าได้ถูกทางการตรวจสอบก็จะเป็นความผิดพลาดที่ มักทำบัญชีสองชุดสืบเนื่องมาจากสาเหตุหลายประการคือ ประการแรก ต้องการหลบเลี่ยงการเสียภาษีมูลค่าเพิ่ม และภาษีเงินได้นิติบุคคล สาเหตุประการต่อมาคือ ไม่มีบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถด้านบัญชีในการจัดทำบัญชีให้ธุรกิจ เนื่องจากไม่มีกำลังจะว่าจ้าง หรือไม่คุ้มที่จะว่าจ้าง เพราะนักบัญชีที่มีคุณภาพมักเลือกที่จะทำงานในกิจการที่มีขนาดใหญ่กว่า และมีผลตอบแทนสูงกว่า ผู้ประกอบการจึงต้องหันไปใช้บริการจากสำนักงานบัญชีให้ช่วยดำเนินการด้านการจัดทำบัญชีให้เพียงเพื่อให้มีงบการเงินนำส่งต่อกรมสรรพากร และกระทรวงพาณิชย์ให้ถูกต้องตามกฎหมายเท่านั้น โดยที่งบการเงินนั้นไม่ได้ถูกจัดทำขึ้นอย่างถูกต้องตามหลักการบัญชีที่ยอมรับทั่วไปและไม่ได้สะท้อนภาพที่แท้จริงของกิจการ สิ่งที่น่าเป็นห่วงคือผู้ประกอบการจะมอบความไว้วางใจให้กับสำนักงานบัญชีเหล่านั้น ซึ่งจะช่วยจัดหาผู้สอบบัญชีลงนามรับรองให้ด้วย บางครั้งผู้สอบบัญชีแสดงความเห็นอย่างมีเงื่อนไขหรือไม่แสดงความคิดเห็น เจ้าของกิจการก็ไม่ได้สนใจที่จะแก้ไขสถานการณ์ ซึ่งจะกลายเป็นผลร้ายต่อกิจการ

3. ไม่มีข้อมูลเพียงพอเพื่อวิเคราะห์และตัดสินใจบริหาร สืบเนื่องจากการไม่จัดทำบัญชีอย่างถูกต้อง ทำให้ไม่มีข้อมูลที่สมบูรณ์เพียงพอที่จะทราบสถานะการดำเนินการธุรกิจที่แท้จริง จึงไม่สามารถวิเคราะห์ได้ว่ามีจุดใดบ้างที่เป็นปัญหาและต้องแก้ไข

4. ไม่มีความรู้ด้านการบริหารการเงินที่ดีพอ ในอดีตผู้ประกอบการ SMEs สามารถประสบความสำเร็จได้โดยไม่จำเป็นต้องมีความรู้ด้านการบริหารการเงินที่ดี เนื่องจากภาวะเศรษฐกิจเอื้ออำนวย จึงทำให้มองข้ามความจำเป็นด้านนี้ และไม่ให้ความสำคัญต่อการมีข้อมูลทาง

บัญชีดังกล่าวแล้ว แต่ภายใต้ภาวะวิกฤติปัจจุบันที่สภาพคล่องตึงตัว เงินทุนมีจำกัดและเงินสดหาได้ยาก การบริหารการเงินที่ดีจึงเป็นหัวใจแห่งความสำเร็จในการดำเนินธุรกิจ

5. ขาดความรู้ในการวางแผนทางบัญชีและภาษีอากร ถ้าผู้ประกอบการมีความรู้ความเข้าใจถึงหลักการจัดทำงบการเงิน การเลือกใช้นโยบายการบัญชีที่เหมาะสมกับกิจการตลอดจนเงื่อนไขการคำนวณรายรับรายจ่ายเพื่อคำนวณกำไรสุทธิตามประมวลรัษฎากร ก็อาจเลือกที่จะเป็นผู้เสียภาษีอย่างถูกต้องตามกฎหมายแต่จ่ายน้อยลงเพราะวางแผนดี แทนที่จะเลือกการหลบเลี่ยงและต้องหลบ ๆ ซ่อน ๆ ไปตลอด ซึ่งจะทำให้เสียโอกาสในการทำธุรกิจ

6. ขาดความรู้ด้านการคำนวณต้นทุนสินค้าที่ถูกต้อง กิจการ SMEs ส่วนใหญ่ประกอบธุรกิจเกี่ยวกับการผลิต ซึ่งจำเป็นต้องมีกระบวนการคิดคำนวณต้นทุนสินค้าที่ได้จากการผลิตหรือการบัญชีต้นทุน เพื่อจะได้ทราบถึงต้นทุนการผลิตที่แท้จริง รวมทั้งสามารถวิเคราะห์ประสิทธิภาพและประสิทธิผลในการผลิต เพื่อควบคุมต้นทุนได้ด้วยแต่ด้วยฐานข้อมูลที่ไม่ได้จัดทำเป็นระบบดังกล่าวแล้ว จึงไม่สามารถคำนวณราคาต้นทุนสินค้าที่แท้จริงได้ ทำให้นโยบายการตลาดผิดพลาดและไม่เติบโต เสียเปรียบในการแข่งขัน สาเหตุสำคัญคือ ขาดบุคลากรที่มีความรู้ทางการบัญชีต้นทุนที่จะเป็นผู้ริเริ่มและเรียกร้องการมีข้อมูลดังกล่าว⁶

รายงานผลการศึกษาของธนาคารแห่งประเทศไทย เรื่องภาวะปัญหาสภาพคล่อง SMEs ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ได้กล่าวถึงปัญหาในการประกอบการของผู้ประกอบการขนาดกลางและขนาดย่อมคือปัญหาด้านการจัดการว่า ผู้ประกอบการร้อยละ 39.4 ประสบปัญหาด้านการจัดการซึ่งมีรายละเอียดปัญหาคือ

1. ระบบบัญชีของธุรกิจขนาดเล็กยังไม่ได้มาตรฐาน
2. การทำบัญชียังไม่ได้มาตรฐานทำให้ไม่สะท้อนต้นทุนที่แท้จริงการตัดสินใจและการตั้งราคาทำได้ลำบาก
3. ขาดความชำนาญในการควบคุมสินค้าคงคลัง
4. ผู้บริหารระดับสูงและระดับกลางขาดความสามารถในการบริหาร
5. ผู้ประกอบการบางรายขาดความรู้ทางด้านการบริหารและบัญชี
6. ขาดระบบข้อมูลที่ดีเพื่อประกอบการตัดสินใจ⁷

⁶พรสวรรค์ รุ่งเจริญกิจกุล, "ลดความเสี่ยงเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยกู้ SMEs", *การเงินการธนาคาร*, (พฤษภาคม 2542): 123-124.

⁷ธนาคารแห่งประเทศไทย สำนักงานภาคตะวันออกเฉียงเหนือ, "รายงานการศึกษาเรื่องภาวะปัญหาสภาพคล่อง SMEs ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ" (มิถุนายน ปี 2543): 13.

ธวัช ภูษิตโภยไคย ได้ให้ข้อคิดเห็นว่า ธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (SMEs) เป็นเรื่องที่หลากหลายให้ความสำคัญในปัจจุบันและมีปัญหาว่าจะทำอย่างไรให้ SMEs อยู่ได้เช่นเดียวกับธุรกิจขนาดใหญ่ การค้าและการระดมทุนของ SMEs จำเป็นต้องได้รับการส่งเสริมเพื่อให้สามารถแข่งขันได้ในระดับหนึ่ง

เศรษฐกิจยุคใหม่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างมาก โดยเฉพาะประเทศไทย การท่องเที่ยวและการค้าเริ่มตึกคักมากขึ้น นับเป็นสัญญาณที่ดีสำหรับธุรกิจไม่ว่าจะเป็นกิจการขนาดใหญ่หรือ ขนาดย่อม ภาวะการณ์ทางเศรษฐกิจที่อยู่รอบข้าง SMEs ตลอดจนการเปลี่ยนแปลงด้านต่างๆที่เกิดขึ้นมากมายย่อมส่งผลกระทบต่อการทำธุรกิจในอนาคตในสหัสวรรษใหม่ ผู้บริหารหรือเจ้าของ SMEs จะต้องมีความเข้าใจและตระหนักถึงความสำคัญของการเปลี่ยนแปลงเหล่านี้ และต้องปรับเปลี่ยนนโยบายตลอดจนวิธีการบริหารธุรกิจใหม่และต้องให้ความสำคัญต่อระบบบัญชีมากยิ่งขึ้น

สำหรับวิชาชีพบัญชี นักบัญชีปรับตัวได้เร็วในยุคเศรษฐกิจใหม่ จะเห็นได้ว่าปัจจุบันสำนักงานใหญ่ๆต่างก็ปรับขยายบริการเป็นแบบเบ็ดเตล็ดเสร็จ กล่าวคือให้บริการไปถึงการเป็นที่ปรึกษาธุรกิจครบวงจรตั้งแต่การทำบัญชี จัดระบบบัญชี สอบบัญชี ให้คำปรึกษาด้านภาษีอากร บริหารธุรกิจ บริหารการเงิน เทคโนโลยีคอมพิวเตอร์และกฎหมาย นักบัญชีต้องมีความรู้เฉพาะธุรกิจ ในบางกรณีสำนักงานต้องจ้างผู้เชี่ยวชาญจากที่อื่นมาให้ความรู้และร่วมให้บริการด้วย เพื่อให้ลูกค้าได้รับประโยชน์ตามความประสงค์ นับเป็นการปรับบริการให้สอดคล้องกับภาวะการณ์ในยุคเศรษฐกิจใหม่อย่างแท้จริง บริการในด้านเทคโนโลยีคอมพิวเตอร์จะรวมถึงการช่วยกิจการต่างๆ จัดระบบข้อมูลเกี่ยวกับการบริหารและการควบคุมตลอดจนระบบบัญชี

สำหรับ SMEs จะต้องอาศัยบริการของนักบัญชีเช่นเดียวกัน เพียงแต่ว่าเจ้าของกิจการหรือผู้ถือหุ้นส่วนใหญ่ที่มีอำนาจเด็ดขาดและถือว่าเป็นธุรกิจของตนจะเห็นความสำคัญหรือไม่ หรือจะเห็นว่าเป็นธุรกิจครอบครัว ทำกันเองก็ได้ ไม่จำเป็นต้องใช้บริการของนักบัญชีแต่อย่างใด ความคิดเห็นเช่นนี้จึงไม่ถูกต้อง เพราะสถานะแวดล้อมในปัจจุบันนักบัญชีสามารถช่วยผู้บริหารได้ทุกด้านในการบริหารธุรกิจให้ประสบความสำเร็จ และสามารถทำงานที่ก่อให้เกิดประโยชน์ทางธุรกิจได้คุ้มกว่า

ธุรกิจ SMEs ในสหัสวรรษใหม่ต้องระวังบริษัทยักษ์ใหญ่มากขึ้น เพราะเมื่อถูกธุรกิจขนาดใหญ่มีการแข่งขันมากขึ้น ก็จะขยายมาแข่งขันในตลาดเล็กกลง ทำให้เป็นปัญหากับ SMEs ซึ่งมีทุนและกำลังน้อยกว่า ผู้ประกอบการ SMEs ได้เปรียบตรงที่สามารถควบคุมได้ใกล้ชิด มีต้นทุนการประกอบการที่ต่ำกว่า การขายเพื่อให้คุ้มทุนจึงมีปริมาณน้อยกว่า ที่สำคัญ SMEs มีความคล่องตัวมากกว่า สามารถ ริเริ่มหรือขยายธุรกิจใหม่ได้ง่ายกว่า

การบริหารการเงินสำคัญมาก หน้าที่สำคัญของผู้บริหาร SMEs จะต้องรักษาเงินที่มีอยู่ให้
ได้มากที่สุด และใช้ให้คุ้มประโยชน์เสมอ การลงทุนที่ใช้เงินมาก ๆ ต้องรอบคอบ และคิดถึงระยะ
ยาวให้ดี การบริหารลูกหนี้ก็มีความสำคัญ ต้องอย่าให้เกิดหนี้สูญ สามารถเรียกเก็บเงินได้ตาม
กำหนด การขายจึงต้องเลือกลูกหนี้ที่ดี เช่นเดียวกับการบริหารสินค้าคงคลัง ไม่ควรมีสินค้าคงคลัง
มากเกินไป ต้องมีการไหลเวียนของสินค้าที่สม่ำเสมอ ทั้งสองเรื่องนี้ล้วนแต่ช่วยในการสร้าง
กระแสเงินสด หรือสภาพคล่องตัวให้แก่กิจการ SMEs ต้องให้ความสำคัญต่อการบริหารสภาพ
คล่องให้มาก การที่ธุรกิจมีเงิน ย่อมมีโอกาสขยายตัว ปรับตัว หรือแก้ตัว การรักษาเม็ดเงินมิให้
ขาดมือจึงสำคัญมาก และแน่นอนที่สุด นักบัญชีจะสามารถช่วยผู้บริหาร SMEs ได้มากในเรื่องนี้
โดยใช้ข้อมูลทางบัญชีเป็นเกณฑ์

ผู้บริหารของ SMEs ในปัจจุบันต้องรู้จักใช้คอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ต ทันโลก ทันเหตุ
การณ์ หูตาต้องกว้างไกล ต้องมีวิสัยทัศน์ ต้องรู้จริง และต้องรู้จักใช้ผู้เชี่ยวชาญช่วย โดยเฉพาะ
นักบัญชี ยิ่งงบการเงินมีความสำคัญต่อธุรกิจ นักบัญชีซึ่งเป็นผู้มีความชำนาญในด้านนี้ยิ่งมีความจำ
เป็น ดังนั้นแม้จะต้องจ้างแพงหน่อยแต่ก็คุ้ม ผู้บริหาร SMEs ต้องกล้าลงทุน รับการเปลี่ยนแปลง
เปลี่ยนปัญหาให้เป็นโอกาส และต้องมีการวัดผล โดยมีมาตรการในการติดตามผลและพัฒนา
ประโยชน์ จากการวัดผลนั้นๆ การบริหารธุรกิจ SMEs จึงมีความสำเร็จและเจริญรุ่งเรือง^๑

วิศิษฐ์ศรี จินตนา ได้ให้ข้อคิดเห็นในเรื่องบัญชีที่ธุรกิจขนาดย่อมต้องจัดทำตามกฎหมาย
ว่า ผู้ประกอบการธุรกิจไม่ว่าขนาดเล็กหรือขนาดใหญ่ย่อมมีเป้าหมายสำคัญคือ ความสำเร็จในการ
ประกอบการซึ่งเป็นเรื่องที่ต้องกระทำให้ออกต้องเหมาะสม ทันเวลา และการตัดสินใจเช่นนี้ขึ้นอยู่กับ
กับคุณภาพ ปริมาณ และระยะเวลาที่ได้รับข้อมูลมาใช้ประกอบการตัดสินใจ กิจการอาจได้ข้อมูล
จากภายนอกหน่วยงานเอง หรือจากภายในหน่วยงานเอง ซึ่งโดยทั่วไปแล้วกิจการมักยอมรับความ
สำคัญข้อมูลภายนอกกันมาก และพยายามแสวงหาข้อมูลเหล่านี้มาทุกวิถีทาง ย่อมแม้จะเสีย
เงินซึ่งจะทำให้ได้มาซึ่งข้อมูลจากแหล่งภายนอก แต่เรามักมองข้ามสิ่งใกล้ตัวคือ ข้อมูลภายในของ
หน่วยงานเราเอง ซึ่งอาจเนื่องมาจากคิดว่าตัวเองทำได้หรือรู้แล้วจึงละเลยไม่จัดระบบในการเก็บ
หรือบันทึกข้อมูลเหล่านี้ไว้ เมื่อจะต้องตัดสินใจจึงไม่ได้นำมาประกอบการพิจารณา ข้อมูลภายใน
ธุรกิจที่สำคัญมากคือ ข้อมูลทางการบัญชีซึ่งแสดงถึงสถานภาพด้านต่างๆ ของธุรกิจ ไม่ว่าจะเป็น
สถานะทางการเงิน สภาพคล่องทางธุรกิจ ซึ่งทำให้เราทราบว่าการกิจการมีสินทรัพย์หมุนเวียน
เพียงพอเพื่อชำระหนี้สินระยะสั้นหรือไม่ ความสามารถในการทำกำไร เพื่อปรับปรุงประสิทธิภาพ

^๑ รัชช ภูษิตโกยไคย, "การบัญชีกับการจัดการสำหรับ SMEs ", *บริหารธุรกิจ มธ.* ,(เมษายน-มิถุนายน 2543):17-20.

การดำเนินงาน และประสิทธิภาพในการบริหารสินทรัพย์ เช่น การเก็บหนี้และการบริหารสินค้างเหลือ

ผู้ที่เกี่ยวข้องกับข้อมูลทางการบัญชีเหล่านี้ได้แก่ เจ้าของ หรือ ผู้บริหาร ซึ่งนำข้อมูลไปประกอบการตัดสินใจและใช้ในการวางแผนทางธุรกิจ ทั้งด้านการซื้อ การผลิต และการตลาด ตลอดจนสามารถใช้แก้ไขปัญหาการจรัศรทรพยกร ได้อีกด้วย บุคคลอื่นที่จะใช้ข้อมูลทางการบัญชีได้แก่ ผู้ถือหุ้น นักลงทุน เจ้าหนี้ และสถาบันการเงินซึ่งจะใช้ประโยชน์ในข้อมูลแตกต่างกันไป เช่น นักลงทุนใช้ข้อมูลทางการบัญชีประกอบการตัดสินใจลงทุน เจ้าหนี้และสถาบันการเงินใช้ข้อมูลทางการบัญชีประกอบการพิจารณาให้สินเชื่อ เป็นต้น กิจการจึงต้องจัดทำข้อมูลทางการบัญชีตามมาตรฐานให้เป็นที่ยอมรับ

ปัจจุบันเจ้าของหรือผู้บริหารยังไม่ได้ให้ความสำคัญในการจัดทำบัญชีและการนำเอาข้อมูลทางการบัญชีมาใช้ประโยชน์ในการบริหารธุรกิจเท่าที่ควร และส่วนมากไม่ได้เห็นประโยชน์ ส่งผลให้ไม่สนใจการจัดทำบัญชี เจ้าของควรควบคุมการทำบัญชีไม่ว่าจะเป็นพนักงานของกิจการเอง หรือ ผู้รับจ้างทำบัญชี หรือสำนักงานบัญชี ให้จัดทำบัญชีโดยถูกต้อง ครบถ้วน ทันเวลา ซึ่ง ธุรกิจจะได้ประโยชน์มากมายในระยะยาว มากกว่าการเลี่ยงภาษีในระยะสั้น ปัจจุบันบุคคลภายนอกจะวัดความเชื่อถือในการที่จะมาติดต่อกิจการ หรือให้กู้ยืมเงิน โดยพิจารณาจากข้อมูลทางการบัญชี และงบการเงินของธุรกิจแทนความเชื่อถือส่วนตัวมากขึ้นเรื่อย ๆ การยอมรับในลักษณะนี้จึงเป็นความจำเป็นที่จะต้องมีการจัดระบบและมาตรฐานในการทำบัญชี ให้เป็นไปในแนวทางและมาตรฐานเดียวกัน

สำหรับประเทศไทยภาครัฐบาลได้เข้ามาทำหน้าที่ในการจัดระบบการจัดทำบัญชี โดยมีหน่วยงานที่ดูแลเรื่องนี้คือ กรมทะเบียนการค้า กระทรวงพาณิชย์ โดยผู้มีหน้าที่จัดทำบัญชีที่เป็นนิติบุคคลต้องจัดทำงบดุลและบัญชีกำไรขาดทุน ยื่นต่อสำนักงานบัญชีคือกรมทะเบียนการค้า ภายใน 5 เดือน นับแต่วันปิดบัญชี ดังนั้นเจ้าของหรือผู้บริหารธุรกิจจึงต้องให้ความสนใจกับหน้าที่ความรับผิดชอบในการจัดทำบัญชีตามกฎหมาย และตระหนักถึงความสำคัญของการจัดทำบัญชี ตลอดจนควบคุมดูแลผู้จัดทำบัญชีให้จัดทำบัญชี และปฏิบัติให้เป็นไปตามกฎหมาย หากไม่ปฏิบัติตามกฎหมาย ผู้ที่ต้องรับผิดชอบคือเจ้าของ หรือผู้บริหาร ดังนั้นนับได้ว่าการจัดทำบัญชีที่ถูกต้อง ครบถ้วน ได้มาตรฐานจะเป็นประโยชน์ต่อเจ้าของและผู้บริหารธุรกิจ

ศิลปิน ศรีจันเพชร ได้กล่าวว่าในปัจจุบันได้มีการกล่าวถึงธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อม หรือ SMEs ทั้งในภาครัฐและภาคเอกชน เนื่องจากเล็งเห็นว่า SMEs เป็นหัวใจสำคัญของการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศ หลายฝ่ายที่เกี่ยวข้องได้ตระหนักถึงความสำคัญของธุรกิจประเภทนี้ โดยให้การสนับสนุนในลักษณะต่าง ๆ เพื่อให้ผู้ประกอบการธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อมช่วยเหลือตัวเองได้ การประกอบธุรกิจ SMEs ให้ประสบผลสำเร็จนั้นมีปัจจัยสนับสนุนหลายประการ อย่างไรก็ตาม สิ่งที่ผู้ประกอบการมองข้ามไปก็คือ การมีระบบข้อมูลทางการบัญชีที่ถูกต้อง และระบบควบคุมภายใน

ผู้ประกอบการที่ประสบความสำเร็จต้องอาศัยข้อมูลทางการบัญชีเป็นแนวทางในการบริหารธุรกิจ ข้อมูลทางการบัญชีดังกล่าวจะช่วยผู้ประกอบการในการวางแผน ตัดสินใจ และควบคุมการดำเนินงานสู่เป้าหมาย อย่างไรก็ตามข้อมูลที่ผู้ประกอบการต้องการย่อมแตกต่างกันไปตามสถานการณ์ สภาพแวดล้อม และปัญหาที่อาจเกิดขึ้น ธุรกิจ SMEs อาจไม่จำเป็นต้องมีระบบบัญชีที่ซับซ้อนเหมือนธุรกิจขนาดใหญ่ แต่ผู้ประกอบการก็ยังคงควรให้ความสำคัญโดยการจัดให้มีการจดบันทึกรายการต่างๆ ที่เกิดจากการประกอบธุรกิจลงในสมุดบัญชีอย่างเป็นระบบ เพื่อสามารถนำข้อมูลที่เกิดขึ้นจากเหตุการณ์ทางเศรษฐกิจไปจัดทำรายงานทางการเงิน ตลอดจนรายงานเพื่อการบริหารซึ่งจะเป็นประโยชน์อย่างยิ่งในการตัดสินใจ นอกจากนี้สิ่งสำคัญอีกประการหนึ่งที่ทำให้ธุรกิจ SMEs ดำเนินไปได้ด้วยดี คือการควบคุมทางการบัญชีซึ่งเริ่มตั้งแต่การวางแผนการจัดตั้งองค์กร ขั้นตอนการปฏิบัติงาน การป้องกันรักษาสินทรัพย์ และการจดบันทึกทางการบัญชีที่น่าเชื่อถือ ตลอดจนการกำหนดวิธีการเพื่อให้มั่นใจว่า

- รายการหรือเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นได้รับการอนุมัติโดยผู้บริหาร
- รายการหรือเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นได้รับการจดบันทึกอย่างถูกต้องตามหลักการบัญชี
- การเปลี่ยนแปลงหรือโยกย้ายทรัพย์สินต้องได้รับการอนุมัติโดยผู้บริหาร
- การเปรียบเทียบข้อมูลทางการบัญชีกับสินทรัพย์ที่มีอยู่ในกิจการได้กระทำเป็นครั้งคราวตามกำหนดเวลาที่เหมาะสมและผลต่างที่เกิดขึ้นได้รับการเอาใจใส่จากผู้บริหาร¹⁰

ชูศรี เที้ยศิริเพชร ได้ทำการวิจัยเพื่อศึกษาถึงสภาพการจัดทำ และการพัฒนาการใช้ข้อมูลทางการบัญชีในการบริหารธุรกิจในจังหวัดเชียงใหม่พบว่า ธุรกิจส่วนใหญ่เป็นธุรกิจขนาดย่อม มีการทำบัญชีโดยสำนักงานบัญชี และทำด้วยมือไม่มีการจัดงบการเงินภายในเพื่อการบริหาร มีการทำงบกำไรขาดทุนและงบดุลรายปีเท่านั้น มีการใช้ข้อมูลทางการบัญชีเพื่อการเสียภาษี

¹⁰ศิลปิน ศรีจันเพชร, "การบัญชีกับการจัดการสำหรับ SMEs ", *บริหารธุรกิจ มธ.* (เมษายน-มิถุนายน 2543) :21-22.

เทคนิคการใช้ข้อมูลจะใช้วิธีเปรียบเทียบงบการเงินของกิจการงวดปัจจุบันกับงวดก่อน และวิเคราะห์อัตราส่วนการทำกำไร มีการวิเคราะห์ต้นทุนเพื่อการตั้งราคาขายเท่านั้น สำหรับธุรกิจขนาดใหญ่ขึ้นมีการจัดทำบัญชีโดยพนักงานบัญชีของกิจการเองและจัดทำบัญชีด้วยคอมพิวเตอร์ มีการทำงบการเงินภายในเพื่อการบริหาร โดยวิเคราะห์การทำกำไรและการตั้งราคาขาย ความต้องการในการพัฒนาการจัดทำบัญชีในอนาคตจะมีการจัดทำบัญชีโดยพนักงานบัญชีด้วยคอมพิวเตอร์ และจัดทำงบการเงินเพื่อการบริหารมากกว่าร้อยละ 50 สำหรับการพัฒนาการใช้ข้อมูลบัญชีเพื่อการบริหารจะมีแนวโน้มสูงกว่าการใช้ข้อมูลเพื่อการเสียภาษี ในด้านเทคนิคการวิเคราะห์ข้อมูลทางการเงินยังคงใช้วิธีการเปรียบเทียบงบการเงินของกิจการงวดปัจจุบันกับงวดก่อน ปัจจัยที่มีส่วนสัมพันธ์ต่อการจัดทำบัญชีได้แก่ ขนาดของธุรกิจและจำนวนพนักงานที่มีวุฒิการศึกษาต่ำกว่าปริญญาตรี ส่วนการใช้ข้อมูลทางการบัญชีเพื่อการบริหารมีความสัมพันธ์กับลักษณะการดำเนินงานที่ซับซ้อน ผู้ประกอบการมีการศึกษาสูงขึ้น จะมีการใช้ข้อมูลทางบัญชีมากขึ้น¹¹

¹¹ชูศรี เทียศิริเพชร, "สภาพปัจจุบันและความต้องการการพัฒนาการใช้ข้อมูลทางการบัญชีเพื่อการบริหาร ธุรกิจในจังหวัดเชียงใหม่", *บริหารธุรกิจ มช.*, (ธันวาคม 2544): 20-21